

Pankkivaliokunnan mietintö n:o 8 hallituksen esityksestä talletuspankkeja koskevaksi lainsäädännöksi

Eduskunta on lähettänyt 9 päivänä helmikuuta 1990 pankkivaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen n:o 242/1989 vp. talletuspankkeja koskevaksi lainsäädännöksi.

Esityksen johdosta valiokunnassa ovat olleet kuultavina hallitusneuvos Pekka Laajanen ja toimistopäällikkö Immo Pohjola valtiovarainministeriöstä, osastopäällikkö Kaarlo Jännäri Suomen Pankista, osastopäällikkö Markku Ruutu Säästöpankkiliitosta, johtaja Tuomas Hinttula Osuuspankkien Keskusliitosta, johtokunnan puheenjohtaja Martti Tuomola ja johtokunnan varapuheenjohtaja Marica Paukkuun Ekopankista, rikosylitarkastaja Erkki Härmäläinen keskusrikospoliisista, lainsäädäntöneuvos Gustav Bygglin oikeusministeriöstä, toimistopäällikkö Erik Mickwitz kuluttajiasiamiehen toimistosta, kilpailuasiamiehen Rauni Hagman kilpailuvirastosta, osastopäällikkö Erkki Kontkanen Suomen Pankkiyhdistyksestä, ylijohtaja Jorma Aranko pankkitarkastusvirastosta, osastopäällikkö Pentti Mäkinen Keskuskauppakamarista, apulaisjohtaja Kari Alho Elinkeinoelämän Tutkimuslaitoksesta, osastopäällikkö Juhani Huttunen Teollisuuden Keskusliitosta, toiminnanjohtaja Leena Simonen Suomen Kuluttajaliitosta edustaen myös Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestöä, varatoimitusjohtaja Jussi Järventaus Suomen Yrittäjäin Keskusliitosta, pääjohtaja Ulf Sundqvist STS-pankista, rahoitusjohtaja Timo Teinilä Suur-Helsingin Osuuspankista, johtaja Pentti Rissanen Kansallis-Osake-Pankista, varatuomari Kari Suominen Suomen Yhdyspankista, toiminnanjohtaja Kyösti Tuovinen Suomen Kiinteistöväliittäjäin Liitosta, johtaja Heikki Venho Osuuskunta Eka-yhtymästä, puheenjohtaja Pauli Salmio ja rationalisointisihiteeri Erkki Lehosmaa Pankkitoimihenkilöliitosta, pankinjohtaja Olli Härmänmaa Posti-pankista, toimitusjohtaja Aimo Ekonen Nisu-

lan Osuuspankista ja toimitusjohtaja Urho Tolvanen Suomen Osuuskauppojen Keskuskunnasta. Lisäksi Suomen Lakimiesliitto, Toimihenkilö- ja Virkamiesjärjestöjen Keskusliitto sekä Osuusliike Elanto jättivät lausuntonsa valiokunnalle kirjallisesti.

Hallituksen esitys

Hallituksen esityksessä ehdotetaan säädettäväksi kaikkien talletuspankkien toimintaa koskeva yhteinen laki. Talletuspankkeja ovat liikepankki, säästöpankki, osuuspankki ja Posti-pankki Oy. Lakiehdotukseen sisältyvät säännökset muun muassa pankin toimiluvasta, liiketoiminnasta, maksuvalmiudesta, vakavaraisuudesta, asiakkaansuojasta, kilpailun turvaamisesta ja vakuusrahastosta. Lailla luotaisiin kaikille talletuspankeille samanlaiset oikeudet harjoittaa pankkitoimintaa.

Talletuspankki saa harjoittaa vain pankkitoimintaa ja siihen läheisesti liittyvää muuta toimintaa. Lakiehdotuksessa luetellaan, mikä on pankkitoimintaa.

Ainoastaan talletuspankki saa ottaa talletuksia yleisöltä. Tallettajien saamisen turvaamiseksi talletuspankin on kuuluttava vakuusrahostoon.

Talletuspankin maksuvalmiuden on oltava pankin toimintaan nähden riittävällä tavalla turvattu. Maksuvalmiutensa tukena talletuspankilla on oltava kassavaranto.

Talletuspankkien toiminnasta annettavan lain keskeisin uudistus koskee vakavaraisuuden sääntelyä. Vakavaraisuus määritellään kansainvälisen mallin mukaisesti. Talletuspankin vakavaraisuus määritellään oman pääoman suhteena pankin saamisiin, sijoituksiin sekä pankin antamiin taseen ulkopuolisiin sitoumuksiin. Pankin saamiset ja sijoitukset sekä takaukset ja muut taseen ulkopuoliset sitou-

mukset ryhmitellään ja painotetaan riskipitoisuksiensa mukaisesti. Näiden riskipitoisuuden mukaan pankilla on oltava omaa pääomaa laissa säädetty vähimmäismäärä. Vakavaraisuusvaatimus koskee talletuspankin lisäksi myös sen konsernia. Saamiset ja vastuusitoumukset eivät saa keskittyä siten, että siitä voi aiheutua vaaraa pankin vakavaraisuudelle.

Talletuspankin oikeutta omistaa muuta kuin pankkitoimintaan kuuluvaa liiketoimintaa harjoittavien elinkeinoyhteisöjen osakkeita ja osuuksia ehdotetaan edelleen rajoitettavaksi. Talletuspankki voi kuitenkin omistaa sen harjoittaman arvopaperikaupan ja muun arvopaperitoiminnan kohteena olevia vaihto-omaisuuteen luettavia osakkeita ja osuuksia. Pankki ei kuitenkaan saisi käyttää niihin liittyvää äänioikeutta, ja niistä olisi luovuttava määräajassa. Talletuspankin oikeutta sijoittaa kiinteistöihin ja kiinteistöyhteisöjen osakkeisiin ja osuuksiin ehdotetaan rajoitettavaksi suhteessa pankin taseseen loppusummaan.

Lakiehdotuksen asiakkaansuojasäännösten mukaan pankkitarkastusvirasto valvoo talletuspankin sopimusehtojen käyttöä ja markkinointia. Niiden lainmukaisuutta kuluttajansuojan kannalta valvoo myös kuluttaja-asiamies.

Talletuspankkien terveen ja toimivan kilpailun turvaamiseksi vahingollisilta kilpailunrajoituksilta on noudatettava tämän lain ohella myös, mitä laissa kilpailunrajoituksista on säädetty. Pankkitarkastusviraston tehtävänä on selvittää kilpailunrajoituksia ja niiden vaikutuksia pankkitoiminnassa ja ryhtyä tarvittaessa tarpeellisiin toimenpiteisiin niiden poistamiseksi. Kilpailusäännösten valvonnassa on toimivalta myös kilpailuvirastolla.

Talletuspankkien toiminnasta annettavan lain ohella talletuspankkeihin sovelletaan yhteisömuodosta riippuen liikepankkilakia, säästöpankkilakia, osuuspankkilakia tai lakia Postipankki Oy:stä. Viimeksi mainittuun sovelletaan myös liikepankkilakia.

Liikepankkilakiehdotus vastaa pääpiirteissään voimassa olevaa liikepankkilakia. Postipankki Oy:stä annettuun lakiin ehdotetaan tehtäväksi uudesta lainsäädännöstä johtuen eräitä teknisiä tarkistuksia.

Säästöpankkilakiehdotuksessa säästöpankille annetaan mahdollisuus perustaa omaan pääomaan luettava uusi kantarahasto, jonka avulla pankki voi kerätä omaa pääomaa laskemalla liikkeeseen kantarahastotodistuksia.

Osuuspankkilaissa ehdotetaan säädettäväksi

eräitä poikkeuksia osuuskuntalain sijoitusosuosuuspääomaa ja sijoitusosuosuustodistuksia sekä osuuskunnan osakeyhtiöksi muuttamista koskevista säännöksistä.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan säädettäväksi myös uusi laki pankkitarkastusvirastosta. Lakiehdotus vastaa asiallisesti voimassa olevaa lakia. Lisäksi hallituksen esityksessä ehdotetaan tarkistettavaksi lakia asiakirjain kuolettamisesta, lakia oikeudesta harjoittaa valuutanvaihtoa, lakia kuluttaja-asiamiehestä, kaupparekisterilakia, toiminimilakia ja elinkeinotulon verottamisesta annettua lakia.

Valiokunnan kannanotot

Pankit ovat alkaneet hinnoitella palvelujaan entistä laajemmin. Palvelumaksujen perimistä perustellaan kustannuksilla, joita palveluista pankille aiheutuu. Periaatteessa kustannusvastavuuden periaate on oikea. Asiakkaan tulee maksaa saamistaan palveluista. Valiokunta pitää kuitenkin suotavana, että pankit säilyttäisivät peruspalvelut, siis tilillepanon omalle tilille ja siltä oton sekä yksityisasiakkaalle suoritettun rahan vaihdon pienempään ja suurempaan, maksuttomina.

Hallituksen esityksen perusteluissa todetaan, että ”sijoitusosuuksien käyttöönoton jälkeen voidaan säästökassojen oikeus talletusten ottoon niistä saatujen kokemusten valossa ottaa uudelleen harkittavaksi” ja että on ”jatkossa selvítettävä, onko säästökassoja koskevia talletusten jäseniltä ottamiseen oikeuttavia erityissäännöksiä syytä pitää voimassa”.

Valiokunnan mielestä säästökassojen oikeutta jatkaa toimintaa ei tulisi kytkeä hallituksen esityksen perusteluissa esitetyllä tavalla sijoitusosuuksien liikkeelle laskemiseen, koska sijoitusosuuksista ei näytä tulevan osuuskunnille merkittävää varainhankintakeino. Sen sijaan säästökassatalletukset ovat ainakin osuuskauפוille edelleen tärkeä varainhankintakeino.

Ehdotetuissa laeissa ja voimassa olevissa säädöksissä on pankkien sulautumista ja yhteisömuodon muutosta koskevia rajoituksia. Esimerkiksi säästöpankkilakiehdotuksen 78 §:n 5 momentin mukaan säästöpankin saa sulauttaa vain toiseen säästöpankkiin. Säästöpankin muuttamiseen liikepankiksi vaaditaan erillinen laki. Osuuskuntalain säännöksiä osuuskunnan muuttamisesta osakeyhtiöksi ei sovelleta osuuspankkiin.

Valiokunta edellyttää hallituksen selvittävän, onko tarpeen säätää pankkien sulautumista ja yhteisömuodon muutosta koskeva yleislaki. Tällainen laki on tarpeen, kun pankkeja ja niiden konttoriverkostoa kehitetään toimintaympäristössä tapahtuvien muutosten seurauksena.

Talletuspankin vakavaraisuutta määriteltäessä talletuspankkilakiehdotuksen 28 §:n mukaan taseen ulkopuoliset sitoumukset painotetaan niihin sisältyvän luottoriskin mukaan pankkitarkastusviraston määräämällä tavalla. Liikepankkilakiehdotuksen 23 §:n mukaan tilinpäätös on laadittava tämän lain, osakeyhtiölain, kirjanpitolain ja pankkitarkastusviraston antamien määräysten mukaan. Näissä ja eräissä muissa talletuspankkilainsäädäntöön ehdotetuissa normeissa on pankkitarkastusvirastolle suotu varsin pitkälle menevä harkintavalta. Valiokunta pitää tärkeänä, että hallitus seuraa tämän harkintavallan käyttöä ja ryhtyy epäkohtia havaittuaan tarpeellisiin sääntelytoimiin.

Talletuspankkilakiehdotuksen 33 §:ssä säädetään, että talletuspankki ei saa toiminnassaan ottaa niin suurta riskiä, että siitä aiheutuu olennaista vaaraa pankin vakavaraisuudelle. Talletuspankilla tulee olla toimintaansa nähden riittävät riskien valvontajärjestelmät. Lisäksi samassa pykälässä säädetään, että saamiset ja vastuusitoumukset samalta henkilöltä tai yhteisöltä eivät saa nousta määrään, josta voi aiheutua vaaraa pankin vakavaraisuudelle.

Talletuspankkilakiehdotuksen 48 §:n mukaan tallettajien saamisten turvaamiseksi on liikepankin ja Postipankki Oy:n kuuluttava liikepankkien ja Postipankki Oy:n vakuusrahaan, säästöpankin säästöpankkien vakuusrahaan ja osuuspankin osuuspankkien vakuusrahaan.

Valiokunta edellyttää, että hallitus selvittää, riittävätkö talletuspankkilain mukaiset vakuusrahat ja muut järjestelyt turvaamaan tallettajien saamiset.

Valiokunta edellyttää hallituksen huolehtivan siitä, että pankkitarkastusvirastolla on tarpeellinen asiantunteva henkilöstö ja riittävä tekninen välineistö pankkien riskien valvomiseksi samoin kuin muidenkin virastolle talletuspankkilainsäädännössä ja muissa säädöksissä määrättyjen tehtävien hoitamiseksi.

Laki talletuspankkien toiminnasta

Talletuspankkilakiehdotuksen 2 §:n mukaan ainoastaan talletuspankki saa ottaa talletuksia yleisöltä. Valiokunta pitää tärkeänä, että pankkitarkastusvirasto seuraa, etteivät muut yhteisöt pyri kiertämään tätä säännöstä varainhankinnassaan ja liiketoiminnassaan.

Lakiehdotuksen 7 §:ssä säädetään, että talletuspankki saa harjoittaa vain pankkitoimintaa ja siihen läheisesti liittyvää muuta toimintaa. Lisäksi samassa pykälässä säädetään, mitä pankkitoiminta on. Lakiehdotuksen 13 §:ssä on muuta elinkeinoa kuin pankkitoimintaa harjoittavien yhteisöjen osakkeita ja osuuksia koskeva omistusrajoitus. Kiinteistöjä ja kiinteistöyhteisöjen osakkeita ja osuuksia koskeva omistusrajoitus on 16 §:ssä.

Pankkitoiminta on viime vuosina voimakkaasti kansainvälistynyt. Samanaikaisesti on pankkien välinen kilpailu olennaisesti kiristynyt. Varsinkin läntiset teollisuusmaat ovat pyrkineet monin eri keinoin parantamaan pankkien kilpailuasemaa. Suomen, jonka taloudellinen hyvinvointi riippuu olennaisesti kansainvälisestä taloudellisesta kanssakäymisestä, tulee tehdä kaikki voitavansa pankkiensa samoin kuin muidenkin yritystensä kansainvälisen kilpailukykyyn kohentamiseksi. Yleistäen voidaan sanoa, että mitä laajempi pankin lakisääteinen tehtäväkenttä on, sitä parempi on sen kansainvälinen kilpailukyky. Hallituksen esityksen 7 §:ssä on talletuspankin tehtäväkenttä esitetty säädettäväksi suppeammaksi kuin esimerkiksi Euroopan yhteisön maissa. Talletuspankin oikeutta omistaa osakkeita ja kiinteistöjä on lakiehdotuksen 13 ja 16 §:ssä rajoitettu olennaisesti. Tällaisia rajoituksia ei ole Euroopan yhteisön maissa. Valiokunta pitää välttämättömänä, että hallitus seuraa näiden ja muiden rajoitusten vaikutusta suomalaisten pankkien kansainväliseen kilpailukykyyn ja ryhtyy välittömästi niihin toimenpiteisiin, joita ehkä tarvitaan maamme pankkien kilpailukykyyn turvaamiseksi.

Valiokunta ehdottaa, että 7 §:ssä olevaa liiketoiminnan määrittelyä väljennetään siten, että 1 momentista poistetaan sana ”läheisesti”. Muutos ei merkitse sitä, että esimerkiksi vakuustoiminta, liikekirjanpidon hoitaminen, tilinpäätöksen tekeminen tai palkanlaskenta taikka kiinteistönvälitys luetaisiin pankkitoimintaan. Talletuspankin harjoittamalla muulla

toiminnalla on edelleen oltava tosiasiallinen yhteys pankkitoimintaan.

Talletuspankin liiketoimintaa valvoessaan pankkitarkastusviraston tulee erityisesti kiinnittää huomiota siihen, etteivät pankit ammatteisesti harjoita pankin liiketoimintaan kulumatonta kaupankäyntiä maaomaisuudella.

Lakiehdotuksen 12 §:n mukaan tilinomistaja on menettänyt puhevaltansa talletuspankkia vastaan, kun kymmenen vuotta on kulunut sen kalenterivuoden lopusta, jonka kuluessa talletuspankkiin talletettujen varojen tiliä on viimeksi käytetty.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan käytäntö on, että yli kymmenen vuotta käyttämättömänä olleella tilillä olevat varat siirretään pankissa erityiselle koontitilille. Käyttämättömänä olleen tilin haltija ei käytännössä menetä oikeuttaan varoihin tai niiden tiliehtojen mukaiseen tuottoon. Jos asiakas haluaa käyttää koontitilille siirrettyjä varojaan, hänen entinen tilinsä otetaan uudelleen käyttöön. Valiokunta ehdottaa, että 12 § muutetaan käytäntöä vastaavaksi.

Lakiehdotuksen 20 §:n mukaan talletuspankki ei saa rahoitusta järjestäessään pidättää muuta oikeutta asiakkaan liiketoiminnan tuotamaan voittoon, kuin mikä sillä on osakkeen, osuuden tai muun arvopaperin omistajana. Valiokunta edellyttää, että hallitus seuraa, aiheutuuko säännöksestä mahdollisesti epäkohia, ja säännöksen tarpeellisuutta yleensä sekä tarvittaessa ryhtyy asianmukaisiin toimenpiteisiin.

Talletuspankin maksuvalmiutta esitetään säänneltäväksi varsin yksityiskohtaisesti lakiehdotuksen 3 luvussa. Esitetyn kaltaiset yksityiskohtaiset säännökset eivät parhaalla mahdollisella tavalla mukaudu tämän päivän rahamarkkinoiden asettamiin vaatimuksiin. Valiokunnan käsityksen mukaan hallituksen olisi syytä selvittää, olisiko parempi vain säätää yleisessä muodossa, että talletuspankin maksuvalmiuden on oltava pankin toimintaan nähden riittävällä tavalla turvattu.

Tämän lakiehdotuksen tärkeimmät säännökset koskevat talletuspankin vakavaraisuutta (4 luku). Nämä säännökset poikkeavat eräiltä osin Euroopan yhteisön direktiiveistä. Valiokunta edellyttää, että hallitus seuraa, vaikuttavako nämä poikkeamat kielteisesti suomalaisten pankkien toimintaedellytyksiin. Tarvittaessa hallituksen on ryhdyttävä toimenpiteisiin

vakavaraisuusäännösten yhdenmukaistamiseksi Euroopan yhteisön maiden kanssa.

Lakiehdotuksen 27 §:ssä kolmanteen riskiryhmään lasketaan sellainen oman asunnon tai vuokrattavaksi tarkoitettun asunnon hankintaan annettu luotto, jonka vakuutena on kiinnitys tai asuinhuoneiston hallintaan oikeuttavat osakkeet. Säännösehdoituksessa riskiluokitukseen vaikuttaa siis luoton käyttötarkoitus ja sen vakuus. Euroopan yhteisön luottolaitosten vakavaraisuutta koskevassa direktiivissä ei anneta merkitystä luoton käyttötarkoitukselle. Myöskään Kansainvälisen järjestelypankin suositus ei sitä edellytä. Hallituksen esityksen perustelujen mukaan riskiluokitus on laadittu kansainvälisen käytännön mukaisesti. Valiokunta ehdottaa 27 §:n kolmannen ryhmän säännöstä muutettavaksi siten, että luoton käyttötarkoituksella ei ole merkitystä, vaan olennainen määrittelyperuste on luoton vakuus, tässä tapauksessa asuinkiinteistöön vahvistettu kiinnitys tai asuinhuoneiston hallintaan oikeuttavat osakkeet. Näin muutettuna säännös vastaisi kansainvälistä käytäntöä.

Maatilatalouskiinteistön hankintaan myönnetty luotot luetaan vakavaraisuusryhmittelyssä lakiehdotuksen 27 §:ssä tarkoitettuun neljanteen ryhmään. Tähän ryhmään luettavien erien osalta talletuspankillä on oltava omaa pääomaa sata prosenttia. Valiokunta pitää aiheellisena, että selvitetään, voitaisiinko tällaiset luotot, jos niiden vakuutena on kiinnitys, ainakin joissakin tapauksissa rinnastaa kolmannen ryhmän luottoihin. Valiokunta edellyttää, että hallitus selvittää, onko ryhmiin sijoittelulla vaikutusta luottojen saantiin ja niiden korkotasoon.

Lakiehdotuksen 5 luvussa säädetään markkinoinnista ja sopimusehtojen käytöstä sekä sanktioista säännöstenvastaisen menettelyn varalta. Valiokunta pitää tärkeänä, että markkinoinnissa ja sopimusehtojen käytössä kiinnitetään erityistä huomiota niihin asiakasryhmiin, joiden osalta suojaamisen tarve on erityisen suuri. Markkinoitavasta tuotteesta tai palvelusta asiakkaalle on kerrottava hänen päätöksentekonsa kannalta kaikki olennaiset seikat. Sopimusehtojen on oltava selkeät ja helpotajuiset sekä helposti havaittavissa ja luettavissa.

Lakiehdotuksen 6 luvussa säädetään terveen ja toimivan kilpailun turvaamisesta vahingollisilta kilpailunrajoituksilta. Pankkien toiminta poikkeaa eräissä suhteissa olennaisesti muiden yritysten toiminnasta ja niiden toiminta on

olennaisesti tiukemmin säänneltyä kuin muiden yritysten toiminta. Valiokunta pitää tärkeänä, että nämä seikat otetaan huomioon kilpailunrajoitussäännöksiä sovellettaessa.

Talletuspankkilakiehdotuksen 58 §:n 2 momentin mukaan pankilla on oikeus antaa salassa pidettäviä tietoja tytär- ja emoyhteisölleen, jos niiden hallintoelinten jäseniä tai toimihenkilöitä koskee momentissa säädetty tai sitä vastaava salassapitovelvollisuus ja jos tiedon antaminen on vastaanottavan yhteisön riskien hallinnan kannalta tarpeen. Säännöksen perustelujen mukaan, jotta talletuspankki voisi konsernitasolla asianmukaisesti noudattaa laissa olevaa luottoriskien keskittämisen kieltä koskevaa säännöstä, sillä on oltava mahdollisuus seurata sen kanssa samaan konserniin kuuluvien yhteisöjen luotonannon ja vastuusitoumusten keskittymistä samalle taloudellisessa etuyhteydessä olevalle taholle. Valiokunta ehdottaa 58 §:n 2 momentin säännöksen muutettavaksi perustelujen mukaiseksi siten, että talletuspankilla on oikeus antaa salassa pidettäviä tietoja samaan konserniin kuuluvalla yhteisölle.

Voimassa olevan liikepankkilain 43 §:n 2 momentin mukaan liikepankki on oikeutettu antamaan salassa pidettäviä tietoja ainoastaan syyttäjä- ja poliisiviranomaiselle rikoksen selvittämiseksi sekä muuten laissa sellaisten tietojen saantiin oikeutetulle viranomaiselle. Vastaavaa säännöstä ei ole ehdotetussa talletuspankkilaissa. Pankkisalaisuutta koskevan 58 §:n perusteluissa todetaan, että salassa pidettäviä tietoja saa ilmaista silloin, kun se on säädetty tai asianmukaisesti määrätty ilmaista. Tietojen saantiin oikeutettuja viranomaisia ovat Suomessa muun muassa syyttäjä- ja poliisiviranomaiset, pankkitarkastusvirasto, Suomen Pankki, tuomioistuimet ja veroviranomaiset asianomaisten säädösten ja määräysten mukaisesti.

Koska ainakin poliisin tietojensaantioikeus talletuspankkilain perusteella näyttää nykyisestä kaventuvan ja toisaalta on ainakin jossain määrin poikkeavia käsityksiä salassa pidettävien tietojen hankkimisesta kotietsinnällä, valiokunta edellyttää, että hallitus seuraa tilannetta ja tarvittaessa ryhtyy toimenpiteisiin tietojensaantioikeuden asianmukaiseksi sääntelemiseksi.

Lakiehdotuksen 61 §:ssä kriminalisoidaan kilpailun turvaamiseksi säädettyjen ilmoitus- ja tietojenantovelvollisuuden sekä asiakirjojen

esittämiselvöllisuuden täyttämättä jättäminen. Valiokunnan mielestä on syytä selvittää, onko tämä kriminalisointi tarpeellinen.

Liikepankkilaki

Valiokunta ehdottaa, että lakiehdotuksen 33 §:n 1 momentin 1 kohdassa viitataan lain 28 §:n 1 momenttiin. Laissa säädettyihin toimenpiteisiin on ryhdyttävä, jollei pankin toiminnan jatkamista saada turvatuksi vakuusrahaston avustuslainan tai avustuksen ohella myös pankkitarkastusviraston hyväksymällä muulla tavalla. Tämä on ollut tarkoitus myös lakiehdotusta valmisteltaessa.

Liikepankkilakiehdotuksen 67 §:n 1 momentin mukaan liikepankki voi siirtää 90 prosenttia välittömästi ennen lain voimaantuloa päättäneeltä tilikaudelta laaditussa tilinpäätöksessä olevista luottotappiovarauksista vararahastoon.

Lainsäädäntöä valmisteltaessa uusien lakien arvioitiin tulevan voimaan keskellä vuotta. Lait kuitenkin tulevat voimaan ilmeisesti vuoden alusta. Tällöin voimaantulon ja luottotappiovarausten siirron välille tulee vuoden viive. Viiveestä mahdollisesti aiheutuvien ongelmien välttämiseksi säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että siirto vararahastoon voidaan tehdä välittömästi ennen lain voimaantuloa päättäneeltä tilikaudelta laaditussa tilinpäätöksessä.

Säästöpankkilaki

Säästöpankkilakiehdotuksen 48 §:n 4 momentissa kielletään ulkomaalaista, ulkomaista yhteisöä ja ulkomaalaisten sekä eräiden yhteisöjen oikeudesta omistaa ja hallita kiinteätä omaisuutta ja osakkeita annetun lain 2 §:ssä tarkoitettua yhteisöä osallistumasta isäntänä, tallettajana ja kantarahasto-osuuden omistajana isäntien vaaliin.

Osuuskuntalain ja osuuspankkilakiehdotuksen mukaan ulkomaalainen voi olla osuuspankin jäsen. Jotta ulkomaalaisen asema ei muodostuisi erilaiseksi säästöpankissa ja osuuspankissa ja koska ulkomaalaisia koskevia rajoituksia muutoinkin väljennetään, valiokunta ehdottaa, että säästöpankkilakiehdotuksesta poistetaan edellä mainittu momentti.

Lakiehdotuksen 54 §:ssä säädetään, että

säästöpankin hallituksessa on oltava vähintään viisi jäsentä. Valiokunta ehdottaa mainittua säännöstä muutettavaksi siten, että hallituksessa on oltava vähintään kolme jäsentä. Näin muutettuna säännös on yhdenmukainen vastaavien liikepankkilain ja osuuspankkilain säännösten kanssa.

Lakiehdotuksen 84 §:n mukaan säästöpankkien toiminnan tarkastusta varten asettaa säästöpankkien keskusjärjestö säästöpankkitarkastuksen. Pankkitoiminnan kehityksen seurauksena säästöpankit ovat yhtiöittäneet toimintonsa, ja yhtiöittäminen tulee ilmeisesti tulla vielä laajenemaan, kun säästöpankit muodostavat vastaisuudessa konsernisuhteita lakiehdotuksen mukaisesti. Säästöpankkien toiminnan turvallisuuden ja asianmukaisen tarkastuksen kannalta valiokunta pitää tarpeellisena, että säästöpankkitarkastus voi tarkastaa myös säästöpankkien tytäryhtiöiden toimintaa. Valiokunta ehdottaa edellä mainittua säännöstä tältä osin laajennettavaksi ja vastaavaa muutosta 89 §:n salassapitosäännökseen.

Valiokunta ehdottaa, että yhdenmukaisesti liikepankkilain muutoksen kanssa 98 §:n 1 momentin 1 kohdassa viitataan 93 §:n 1 momenttiin.

Lakiehdotuksen 139 §:n 1 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi vastaava luottotappiovarausten siirtoa vararahastoon koskeva muutos samoin perustein kuin liikepankkilain 67 §:n 1 momenttiin.

Osuuspankkilaki

Osuuspankkilakiehdotuksen 15 §:n mukaan hallintoneuvoston on erityisesti valittava ja vapautettava johtokunnan puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja, johtokunnan jäsenet ja toimitusjohtaja, sekä jos säännöissä on niin määrätty, määrättävä heidän palkkionsa ja palkkaetunsa. Valiokunta ehdottaa, että säännös tältä osin muutetaan voimassa olevan lain mukaiseksi. Hallintoneuvoston on valittava ja vapautettava johtokunnan jäsenet ja toimitusjohtaja. Vastaavasti 16 §:ään ehdotetaan lisättäväksi uusi 2 momentti, jonka mukaan osuuspankin johtokunnan on valittava keskuudestaan vuodeksi kerrallaan puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja.

Valiokunta ehdottaa osuuspankkilakiehdotuksen 42 §:ää täydennettäväksi säästöpankkilakiehdotusta vastaavasti siten, että osuus-

pankkitarkastuksen toimivalta ulotetaan koskemaan myös osuuspankkien tytäryhtiöitä. Samoin perustein ehdotetaan täydennettäväksi myös 47 §:ssä olevaa salassapitosäännöstä.

Valiokunta ehdottaa, että yhdenmukaisesti liikepankkilain ja säästöpankkilain kanssa lakiehdotuksen 56 §:n 1 momentin 1 kohdassa viitataan 51 §:n 1 momenttiin.

Lakiehdotuksen 97 §:n 1 momenttiin, joka koskee luottotappiovarausten siirtoa, ehdotetaan tehtäväksi vastaava muutos samoin perustein kuin liikepankkilain 67 §:n 1 momenttiin ja säästöpankkilain 139 §:n 1 momenttiin.

Laki Postipankki Oy:stä annetun lain muuttamisesta

Säädettäessä Postipankki Oy:stä lakia oli lähtökohtana, että posti- ja telepaikkojen käyttö Postipankki Oy:n liiketoimintaan säilyy ennallaan. Nyt kuitenkin suunnitellaan tapahtuvan toisin. Koska valtion liikelaitoksista annetun lain mukaan postin palvelu- ja toimintavoitteista viime kädessä päättää valtioneuvosto tai eduskunta, olisi myös Postipankki Oy:n toimipaikkaverkoston laajuudesta viime kädessä päätettävä samalla tasolla. Sen vuoksi valiokunta esittää lisäyksen Postipankki Oy:stä annetun lain 9 §:ään.

Laki pankkitarkastusvirastosta

Eduskunnan käsiteltävänä on hallituksen esitys n:o 226/1988 vp. laiksi panttilainauslaitoksista sekä laiksi pankkitarkastuslain 1 §:n muuttamisesta. Tässä hallituksen esityksessä ehdotetaan pankkitarkastuslakia muutettavaksi siten, että panttilainauslaitokset saatetaan pankkitarkastusviraston valvontaan.

Hallituksen esityksessä n:o 242/1989 vp. talituspankkeja koskevaksi lainsäädännöksi ehdotetaan säädettäväksi kokonaan uusi laki pankkitarkastusvirastosta. Panttilainauslaitokset ehdotetaan pankkitarkastusviraston valvontaan myös tämän lakiehdotuksen 1 §:ssä. Koska hallituksen esityksen n:o 226/1988 vp. käsittely eduskunnassa on edelleen kesken, valiokunta ehdottaa, että pankkitarkastusvirastosta annettavan lain 1 §:stä poistetaan panttilainauslaitokset pankkitarkastusviraston valvottavien joukosta.

Eduskunnalle on annettu hallituksen esitys

n:o 224 laiksi ulkomaalaisen oikeudesta omistaa suomalaisen luottolaitoksen osakkeita ja harjoittaa pankkitoimintaa Suomessa annetun lain muuttamisesta sekä siihen liittyväksi lainsäädännöksi. Tämän hallituksen esityksen mukaan ulkomainen luottolaitos, joka on kotimaassaan riittävän julkisen valvonnan alainen, voi perustaa Suomeen sivukonttorin. Sivukonttorin toimintaan sovelletaan edellä mainituksa laissa säädetyin poikkeuksin talletuspankkien toiminnasta annettua lakia ja valvontaan pankkitarkastusvirastosta annettua lakia. Hallituksen esityksen perustelujen mukaan sivukonttorit tulisivat pankkitarkastusviraston ja valtiovarainministeriön valvontaan kuten talletuspankit. Ehdotetut lait on tarkoitettu saattamaan voimaan samanaikaisesti talletuspankkeja koskevan lainsäädännön kanssa.

Edellä olevan perusteella tulkintaongelmien välttämiseksi valiokunta ehdottaa, että myös pankkitarkastusvirastosta annettavan lain 1 §:ään ja 15 §:n 2 momenttiin, joista ensimmäisessä luetellaan pankkitarkastusviraston valvottavat ja toisessa valvontamaksun määrittämisperuste, lisätään ulkomaalaisen luottolaitoksen sivukonttorit.

*Laki oikeudesta harjoittaa valuutanvaihtoa
annetun lain muuttamisesta*

Eduskunta on hyväksynyt hallituksen esityksen laiksi oikeudesta harjoittaa valuutanvaihtoa annetun lain kumoamisesta. Tämä laki on tarkoitus saattaa voimaan samanaikaisesti talletuspankkilainsäädännön kanssa. Näin ollen tähän hallituksen esitykseen sisältyvä muutosehdotus mainittuun lakiin on tarpeeton. Valiokunta ehdottaakin, että lakiehdotus oikeudesta harjoittaa valuutanvaihtoa annetun lain muuttamisesta hylätään.

*Laki elinkeinotulon verottamisesta annetun
lain 46 §:n muuttamisesta*

Elinkeinotulon verottamisesta annetun lain 46 §:n 2 ja 3 momentin ja voimaantulosäännöksen muutosehdotukseen valiokunta ehdottaa teknisiä tarkistuksia, joiden odotetaan selventävän hallituksen esityksen jossain määrin tulkinnanvaraista sanamuotoa.

*Laki asiakirjain kuolettamisesta annetun lain
muuttamisesta*

*Laki kaupparekisterilain 11 §:n
muuttamisesta*

*Laki toiminimilain 1 §:n muuttamisesta
Laki kuluttaja-asiamiehestä annetun lain
8 §:n muuttamisesta*

Valiokunnalla ei ole huomauttamista edellä olevien hallituksen esitykseen sisältyvien lakiehdotusten johdosta. Valiokunta ehdottaa, että nämä lakiehdotukset hyväksyttäisiin muuttamattomina.

Edellä olevan perusteella pankkivaliokunta kunnioittaen ehdottaa,

*että seitsemäs, yhdeksäs,
kymmenes ja yhdestoista la-
kiehdotus hyväksyttäisiin muuttamatto-
mina,*

*että kahdeksas lakiehdotus hylät-
täisiin ja*

*että ensimmäinen, toinen,
kolmas, neljäs, viides, kuus-
des ja kahdestoista lakiehdotus
hyväksyttäisiin näin kuuluvina:*

1.

Laki

talletuspankkien toiminnasta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1—6 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

2 luku

Talletuspankin liiketoiminta

7 §

Talletuspankki saa harjoittaa vain pankki-toimintaa ja siihen (*poist.*) liittyvää muuta toimintaa.

(2 ja 3 mom. kuten hallituksen esityksessä)

8—11 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

12 §

Kun kymmenen vuotta on kulunut sen kalenterivuoden lopusta, jonka kuluessa talletuspankkiin talletettujen varojen tiliä on viimeksi käytetty, *siirretään varat erityiselle koontilille. Asiakkaan halutessa käyttöönsä koontilille siirretyt varat ne on siirrettävä takaisin talletus-tilille. Talletetuille varoille maksetaan kertyneet korot normaaliin tapaan koko talletusajalta.*

13—20 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

3 luku

Talletuspankin maksuvalmius

21 ja 22 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

4 luku

Talletuspankin vakavaraisuus

23—26 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

27 §

Talletuspankin saamiset ja sijoitukset ryhmitellään 23 §:ssä tarkoitettua suhdetta laskettaessa seuraavasti:

I ja II ryhmä

(Kuten hallituksen esityksessä)

III ryhmä

Luotot, joiden pankkitarkastusviraston hyväksymänä täytenä vakuutena on luotonsaajan omassa käytössä olevaan, vuokralle antamaan tai omaan käyttöön taikka vuokralle annettavaksi tarkoitettuun asuinkiinteistöön vahvistettu kiinnitys taikka tällaisessa käytössä olevan taikka käytettäväksi tarkoitetun asuinhuoneiston hallintaan oikeuttavat osakkeet.

IV ryhmä

(Kuten hallituksen esityksessä)

28—33 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

5 luku

Asiakkaansuoja

34—41 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

6 luku

Kilpailun turvaaminen

42—47 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

7 luku

Vakuusrahasto

48—57 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

8 luku

Erinäiset säännökset

58 §

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Talletuspankilla on oikeus antaa 1 momentissa tarkoitettuja tietoja *samaan konserniin kuuluvalla yhteisölle*, jos sen hallintoelinten jäseniä tai toimihenkilöitä koskee momentissa säädetty tai sitä vastaava salassapitovelvollisuus ja jos tiedon antaminen on vastaanottavan yhteisön riskien hallinnan kannalta tarpeen.

(3 mom. kuten hallituksen esityksessä)

59 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

9 luku

Rangaistussäännökset ja uhkasakko

60—63 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

10 luku

Voimaantulo ja siirtymäsäännökset

64—66 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

2.

Liikepankkilaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 ja 2 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

2 luku

Perustaminen ja osakepääoma

3—8 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

3 luku

Hallinto

9—19 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

4 luku

Tilintarkastus ja tilinpäätös

20—24 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

5 luku

Sulautuminen

25 ja 26 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

6 luku

Toiminnan keskeyttäminen, selvitystila ja purkaminen

27—32 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

33 §

Liikepankin johtokunnan on viipymättä kutsuttava yhtiökokous päättämään pankin asetamisesta selvitystilaan, jollei edellä 28 §:n 2 momentin nojalla asetetun määräajan kulussa:

- 1) liikepankin toimintaa ole voitu turvata 28 §:n 1 momentissa *tarkoitettulla tavalla*;
(2—6 kohta kuten hallituksen esityksessä)
- (2 mom. kuten hallituksen esityksessä)

34—59 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

7 luku

Vahingonkorvausvelvollisuus

60—64 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

8 luku

Rangaistussäännökset

65 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

9 luku

Erinäiset säännökset

66 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

67 §

Liikepankki voi siirtää välittömästi ennen lain voimaantuloa päättyneeltä tilikaudelta laaditussa tilinpäätöksessä luottotappiovarauksista vararahastoon määrän, joka on enintään 90 prosenttia edellä tarkoitettulta tilikaudelta tehtävän ja aikaisemmin tehtyjen luottotappiovarausten yhteismäärästä.

(2 mom. kuten hallituksen esityksessä)

10 luku

Voimaantulo

68 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

3.

Säästöpankkilaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 ja 2 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

2 luku

Perustaminen

3—12 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

3 luku

Omaan pääoman kartuttaminen, peruspääoma, kantarahasto ja vararahasto

13—46 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

4 luku

Hallinto

47 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

48 §

(1—3 mom. kuten hallituksen esityksessä)

(4 mom. *poist.*)

(4—6 mom. kuten 5—7 mom. hallituksen esityksessä)

49—53 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

54 §

Säästöpankin hallituksessa on oltava vähintään kolme jäsentä. Hallituksen jäsenen toimikausi voidaan säännöissä määrätä enintään kolmeksi vuodeksi. Säännöissä voidaan määrätä, että toimitusjohtaja tai muu pankin toimihenkilö saadaan valita hallituksen jäseneksi määräämättömäksi ajaksi.

(2 mom. kuten hallituksen esityksessä)

55—64 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

5 luku

Tilintarkastus ja tilinpäätös

65—76 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

6 luku

Sulautuminen ja kantarahastotodistusten sekä tytäryhtiön osakkeiden lunastaminen

77—83 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

7 luku

Säästöpankkitarkastus

84 §

Säästöpankkien ja niiden tytäryhtiöiden toiminnan tarkastusta varten asettaa säästöpankkien keskusjärjestö säästöpankkitarkastuksen. (2 ja 3 mom. kuten hallituksen esityksessä)

85—88 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

89 §

Säästöpankkien tarkastusjohtaja, säästöpankkien tarkastaja ja muu säästöpankkitarkastuksen toimihenkilö on velvollinen pitämään salassa, mitä hän on työssään saanut tietää säästöpankin, sen tytäryhtiön, niiden asiakkaan tai jonkun muun taloudellisesta asemasta taikka liike- tai ammattisalaisuudesta.

Edellä 1 momentissa tarkoitettuja tietoja on oikeus antaa ainoastaan syyttäjä- ja poliisiviranomaiselle rikoksen selvittämiseksi sekä muuten laissa sellaisten tietojen saantiin oikeutetulle viranomaiselle. Säästöpankin ja sen tytäryhtiön liikeasioista ja taloudellisesta asemasta on oikeus antaa tietoja myös säästöpankkien vakuusrahastolle, säästöpankkien keskinäiselle vakuutusyhtiölle ja säästöpankkien keskusjärjestölle tai keskusrahallaitokselle.

Jos samalla velallisella on huomattavia velkoja tai vastuusitoumuksia eri säästöpankeissa tai niiden tytäryhtiöissä taikka jos muuten on syytä epäillä asiakkaan toiminnan aiheuttavan vahinkoa säästöpankeille tai niiden tytäryhtiöille, säästöpankkitarkastuksella on oikeus ilmoittaa siitä näille.

90 ja 91 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

8 luku

Toiminnan keskeyttäminen, selvitystila ja purkaminen

92—97 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

98 §

Säästöpankin hallituksen on kutsuttava viipymättä isäntien kokous päättämään pankin asettamisesta selvitystilaan, jollei 93 §:n 2 momentin nojalla asetetun määräajan kuluessa:

- 1) säästöpankin toimintaa ole voitu turvata 93 §:n 1 momentissa tarkoitetulla tavalla;
- (2—6 kohta kuten hallituksen esityksessä)
- (2 mom. kuten hallituksen esityksessä)

99—126 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

9 luku

Vahingonkorvausvelvollisuus

127—134 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

10 luku

Rangaistussäännökset

135 ja 136 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

11 luku

Erinäiset säännökset

137 ja 138 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

139 §

Säästöpankki voi siirtää välittömästi ennen lain voimaantuloa päättyneeltä tilikaudelta laaditussa tilinpäätöksessä luottotappiovarauksista vararahastoon määrän, joka on enintään 90 prosenttia edellä tarkoitetulta tilikaudelta tehtävän ja aikaisemmin tehtyjen luottotappiovarausten yhteismäärästä.

(2 mom. kuten hallituksen esityksessä)

12 luku

Voimaantulo ja siirtymäsäännökset

140—143 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

4.

Osuuspankkilaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 ja 2 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

2 luku

Perustaminen

3—7 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

3 luku

Sijoitusosuosuspääoma ja vararahasto

8—13 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

4 luku

Hallinto

14 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

15 §

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Hallintoneuvoston on erityisesti:

1) valittava ja vapautettava johtokunnan (*poist.*) jäsenet ja toimitusjohtaja sekä, jos säännöissä on niin määrätty, määrättävä heidän palkkionsa ja palkkaetunsa;

(2—6 kohta kuten hallituksen esityksessä)

16 §

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Osuuspankin johtokunnan on valittava keskuudestaan vuodeksi kerrallaan puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja. (uusi 2 mom.)

17—23 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

5 luku

Tilintarkastus ja tilinpäätös

24—35 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

6 luku

Sulautuminen ja sijoitusosuuksien sekä tytäryhtiön osakkeiden lunastaminen

36—41 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

7 luku

Osuuspankkitarkastus

42 §

Osuuspankkien ja niiden tytäryhtiöiden toiminnan tarkastusta varten asettaa osuuspankkien keskusjärjestö osuuspankkitarkastuksen. (2 ja 3 mom. kuten hallituksen esityksessä)

43—46 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

47 §

Osuuspankkien tarkastusjohtaja, osuuspankkien tarkastaja ja muu osuuspankkitarkastuksen toimihenkilö on velvollinen pitämään salassa, mitä hän on työssään saanut tietää osuuspankin, sen tytäryhtiön, niiden asiakkaan tai jonkun muun taloudellisesta asemasta taikka liike- tai ammattisalaisuudesta.

Edellä 1 momentissa tarkoitettuja tietoja on oikeus antaa ainoastaan syyttäjä- ja poliisiviranomaiselle rikoksen selvittämiseksi sekä muuten laissa sellaisten tietojen saantiin oikeutetulle viranomaiselle. Osuuspankin ja sen tytäryhtiön liikeasioista ja taloudellisesta asemasta on oikeus antaa tietoja myös osuuspankkien vakuusrahastolle, osuuspankkien keskinäiselle vakuutusyhtiölle ja osuuspankkien keskusjärjestölle tai keskusrahallaitokselle.

Jos samalla velallisella on huomattavia velkoja tai vastuusitoumuksia eri osuuspankeissa *tai niiden tytäryhtiöissä* taikka jos muuten on syytä epäillä asiakkaan toiminnan aiheuttavan vahinkoa osuuspankeille *tai niiden tytäryhtiöille*, on osuuspankkitarkastuksella oikeus ilmoittaa siitä näille.

48 ja 49 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

8 luku

Toiminnan keskeyttäminen, selvitystila ja purkaminen

50—55 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

56 §

Osuuspankin johtokunnan on kutsuttava viipymättä osuuskunnan kokous päättämään pankin asettamisesta selvitystilaan, jollei 51 §:n 2 momentin nojalla asetetun määräajan kuluessa:

- 1) osuuspankin toimintaa ole voitu turvata 51 §:n 1 momentissa tarkoitetulla tavalla;
- (2—6 kohta kuten hallituksen esityksessä)
- (2 mom. kuten hallituksen esityksessä)

57—84 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

9 luku

Vahingonkorvausvelvollisuus

85—91 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

10 luku

Rangaistussäännökset

92 ja 93 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

11 luku

Erinäiset säännökset

94—96 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

97 §

Osuuspankki voi siirtää välittömästi ennen lain voimaantuloa päättäneeltä tilikaudelta laaditussa tilinpäätöksessä luottotappiovarauksista vararahastoon määrän, joka on enintään 90 prosenttia edellä tarkoitetulta tilikaudelta tehtävän ja aikaisemmin tehtyjen luottotappiovarausten yhteismäärästä.

(2 mom. kuten hallituksen esityksessä)

12 luku

Voimaantulo ja siirtymäsäännökset

98 ja 99 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

5.

Laki

Postipankki Oy:stä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 11 päivänä joulukuuta 1987 Postipankki Oy:stä annetun lain (972/87) 5 ja 6 § sekä muutetaan 1 ja 7 §, 9 §:n 1 momentti sekä 13, 14 ja 16 § näin kuuluviksi:

1 ja 7 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

9 §

Sen lisäksi, mitä on säädetty talletuspankkien toiminnasta annetun lain 8 §:ssä, Postipankki Oy harjoittaa pankkitoimintaa siitä antamiensa ja pankkitarkastusviraston hyväksymien ohjeiden mukaan posti- ja telelaitoksen toimipaikkojen välityksellä. Valtioneuvoston

asiana on kuitenkin päättää, missä posti- ja telelaitoksen toimipaikassa Postipankki Oy:n ei tarvitse harjoittaa pankkitoimintaa.

13—16 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

Voimaantulosäännös

(Kuten hallituksen esityksessä)

6.

L a k i

pankkitarkastusvirastosta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Pankkitarkastusviraston tehtävät ja oikeudet

1 §

Talletuspankkien ja niiden vakuusrahastojen, kiinnitysluottopankkien, hypoteekkiyhdistysten, luotto-osakeyhtiöiden, rahastoyhtiöiden, *(poist.)* arvopaperinvälitysliikkeiden, arvopaperipörssien, arvopaperimarkkinalain (495/89) 3 luvun 13 §:ssä tarkoitettua sopimusmarkkinatoimintaa tai muuta julkista kaupankäyntiä arvopaperilla harjoittavien arvopaperinvälittäjien yhteisöiden, optioyhteisöjen, johdannaismarkkinoilla toimivien välittäjien ja markkinatakaajien, meklarien ja ulkomaisten luottolaitosten edustustojen ja sivukonttorien toiminnan valvontaa varten on valtiovarainministeriön alainen pankkitarkastusvirasto.

(2 mom. kuten hallituksen esityksessä)

2—10 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

2 luku

Erinäiset säännökset

11—14 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

15 §

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Ulkomaisten luottolaitoksen edustuston ja sivukonttorin, arvopaperinvälitysliikkeen, arvopaperipörssin ja arvopaperimarkkinalain 3 luvun 13 §:ssä tarkoitetun arvopaperinvälittäjien yhteisön, optioyhteisön, välittäjän, meklarin ja markkinatakaajan valvonnasta perittävän maksun määräämisperusteena on asianomaisen aiheuttaman valvontatyön laajuus. Meklarin aiheuttama valvontatyö otetaan huomioon asianomaisen arvopaperinvälitysliikkeen, välittäjän tai markkinatakaajan valvontamaksua määrättäessä.

(3 ja 4 mom. kuten hallituksen esityksessä)

16—18 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

12.

L a k i

elinkeinotulon verottamisesta annetun lain 46 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan elinkeinotulon verottamisesta 24 päivänä kesäkuuta 1968 annetun lain (360/68) 46 §:n 2 ja 3 momentti, sellaisena kuin niistä 2 momentti on 14 päivänä heinäkuuta 1989 annetussa laissa (661/89), *seuraavasti*:

46 §

Raha-, vakuutus- ja eläkelaitos saa vähentää verovuonna tehdyn, enintään 0,6 prosenttia laitoksella verovuoden päättyessä olevien saamisten yhteismäärästä vastaavan luottotappiovarauksen, kuitenkin niin, että laitoksen verovuonna ja aikaisemmin tekemien purkamatto-

mien luottotappiovarausten yhteismäärä ei saa ylittää 5 prosenttia laitoksella verovuoden päättyessä olevien saamisten yhteismäärästä. Rahalaitoksen, joka on liikepankkilain (/), säästöpankkilain (/) tai osuuspankkilain (/) säännösten nojalla siirtänyt luottotappiovarauksiaan vararahastoon, verovuonna ja aikaisemmin tekemien purkamattomien luottotappiovarausten yhteismäärä

ei saa ylittää edellä tarkoitettua luottotappiovarausten enimmäismäärää vähennettynä vararahastoon tehdyllä siirrolla. Vakuutuslaitoksen vakuutusmaksusaamiin sovelletaan 1 momentin säännöksiä. Takauslaitos, jonka yksinomaisena tarkoituksena on takauksittomusten antaminen raha-, vakuutus- ja eläkelaitokselle asiakkaitensa liiketoimintaan saamien luottojen vakuudeksi, saa vähentää 1 momentin mukaisesti liikesaamisista myönnettävän vähennyksen lisäksi tässä momentissa mainitulla tavalla lasketun luottotappiovarauksen verovuoden päättyessä olevien takausvastuittensa yhteismäärästä.

Se osa luottotappiovarauksista, joka ylittää tässä pykälässä tarkoitetun vähennyskelpoisten

luottotappiovarausten enimmäismäärän, luetaan sen verovuoden veronalaiseksi tuloksi, jona enimmäismäärä on ylitetty.

Tämä laki tulee voimaan (poist.) päivänä kuuta 19 . Lakia sovelletaan ensimmäisen kerran vuodelta 1990 toimitettavassa verotuksessa.

Liikepankkilain, säästöpankkilain ja osuuspankkilain säännösten nojalla vararahastoon siirrettyjen luottotappiovarausten määrää ei lueta veronalaiseksi tuloksi siltä osin kuin siirron määrä ei ylitä 90 prosenttia vuoden 1990 verotuksessa vähennyskelpoisten luottotappiovarausten yhteismäärästä.

Helsingissä 30 päivänä lokakuuta 1990

Asian ratkaisevaan käsittelyyn ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Knuuttila, varapuheenjohtaja Maijala, jäsenet Hautala, Huuhtanen (osittain), Ikkala (osittain), Kalima, Karkinen

(osittain), Linnainmaa (osittain), Melin (osittain), Saarinen ja Seppänen (osittain) sekä varajäsenet Ajo (osittain) ja Sasi (osittain).

Vastalauseita

I

Mielestäni pankkivaliokunnan ei olisi pitänyt abstrahoida pankkilakeja ja hyväksyä niitä taloudellisesta todellisuudesta riippumattomasti. Siksi valiokunnan olisi pitänyt lausua hallituksen esityksestä antamansa mietinnön perusteluissa seuraavaa:

Adam Smith kirjoitti jo vuonna 1776, että ”emme odota teurastajan, oluenpanijan tai leipurin huolehtivan päivällisestämme hyvältätoisuudesta, vaan siksi, että heillä on siitä etua”. Ja kapitalisti ”etsii vain omaa voittoaan, ja häntä johtaa tässä asiassa samoin kuin monissa muissakin tapauksissa näkymätön käsi edistämään sitä tarkoituspäätä, johon hän ei millään tavalla pyrkinyt”, ja näin hän ”etsimällä omaa etuaan useasti edistää yhteiskunnan etua tehokkaammin kuin todella pyrkiesään sitä edistämään”.

Näin eivät siis ne, jotka uskovat markkinoiden voimaan, voi odottaa pankkien huolehtivan yhteiskunnan raha- ja rahoitushuollosta hyvältätoisuudesta vaan siksi, että niille on siitä etua.

Pääomamarkkinoiden pakkoliberalisoinnin oloissa pankkitoiminta on muuttunut, samoin pankkien harjoittama oman edun valvonta. Rahaa on nyt Suomessa myynissä enemmän kuin koskaan, mutta mainittu liberalisoiminen on ollut sitä, että se raha on tuonti- ja velkara-haa.

Markkinamekanismien toiminnan seurauksena tuontiraha on kalliimpaa kuin kotimainen säästöraha: yleisön verottomat talletukset pankeissa. Toisaalta tuontiraha on halvempaa kuin kotimainen markkinaraha; maailmalla rahaa on saanut ostaa lainaksi alle 10 prosentin

korolla. Kun pankit ja suuryritykset ovat ottaneet valuuttakurssiriskejä ja tuoneet rahaa ulkomailta halvemmalla lainattavaksi Suomessa kalliimmalla, ne ovat jo normaaliliiketoiminnallaan lisänneet tarjolla olevan rahan volyyymiä. Sen lisäksi ne ovat taistelleet tuontirahalla markkinaosuuksista.

Itse asiassa kurssiriskiäkään ei ole ollut. Siitä on pitänyt huolen Suomen Pankki. Se on harjoittanut muuttumattoman valuuttakurssin politiikkaa, ja sen seurauksena maan rahapolitiikkaa on johdettu yksinomaan korkeiden korkojen avulla.

Ne piirit, jotka ovat hyväksyneet pääomamarkkinoiden liberalisoimisen ajoituksen, ja niihin piireihin kuuluu eduskunnan suuri enemmistö, ovat omalta osaltaan vastuussa nykyisistä korkeista koroista. Kaikkien kolmen suurimman puolueen kansanedustajat ovat eduskunnan pankkivaltuusmiesten kautta vastuussa siitä, että maasta on virrannut vapaasti ulos yhä enemmän suomalaisia tuotantotehtäjiä ulkomaisille sijoittajille.

Kun sosialidemokraattiset pankkivaltuusmiehet sitten syksyllä 1990 vaativat valuuttaluottojen vapauttamista myös ns. perusihmisille, he astuivat pääomamarkkinoiden vapaan kaupallistamisen johtoon. Demarit ovat näin etujoukko, joka on valmis siirtämään kurssiriskit myös perusihmisten harteille. Se ei ole viisasta, kun maassa sentään on kurssiriskien eliminointiin erikoistunut pankkilaitos.

Pankeilla on käytössään kurssiriskien neutralisoimiseen tarvittava jatkuva valuuttavirta maahan sisään ja maasta ulos, ja jos pankit keskittyisivät pankkien tehtäviin, luottamus niiden toimintaan saattaisi palautua eikä kaikkien tarvitsisi tehdä kaikkea. Ehkä tukkutateltajienkaan rahat eivät siinä tapauksessa virtaisi ulos, mikä uusi uhkatekijä tuli voimaan heinäkuussa 1990 Suomen Pankin ajoitettua jälleen kerran väärin pääomamarkkinoiden uuden liberalisointitoimenpiteen: suomalaisille sallittiin vapaat ulkomaiset sijoitukset juuri ennen kuin suuri määrä talletuksia vapautuu määräraikaistileiltä vuoden 1990 lopussa.

Pankkien olisi ennen muuta palautettava yleisön luottamus siihen, että pankit eivät keinoitele toisten rahoilla.

Kun pankit ovat keinotelleet, ne ovat tehneet niin, koska niillä on ollut euromoraali: oman edun ajamisen halu. Niillä on myös ollut paljon valtaa, kun valtiovalta on rahapolitiikassa

kulkenut narussa, jonka toisesta päästä ovat pitäneet kiinni pankit.

Esimerkiksi kun Suomeen säädetään talletusten lähdevero, siitä valtiovallan edustaja, ministeri Matti Louekoski sopi pankkien eikä eduskunnan kanssa. Lähdeveroprosentti on Louekosken ehdotuksen mukaan 10, mikä suosii suurituloisia niin kuin muukin punamustahallituksen veropolitiikka. EY:ssä vastaava direktiivi oli 15 %, mutta Suomessa suurituloisille halutaan antaa pääomatuloista suurempia veronalennuksia.

Pankit tarvitsevat valtiovaltaa apuun myös peruskorkoasiassa.

Kun yleisö ei hyväksynyt pankkien raastasti toimeenpanemia peruskorkosidonnaisten lainojen yksipuolisia korotuksia, pankit vaihtoivat taktiikkaa. Kun ne mainitussa yhteydessä pyrkivät korottamaan sitä koron osaa, joka oli "plus jotakin" peruskoron päälle, ne yrittävät nyt saada korotuksia itse peruskorkoon. Sen takia eduskunnan pankkivaltuusmiehet yrittävät luikerrella ulos poliittisesta vastuusta haluamalla ottaa käyttöön erityisen "peruskorkoputken". Sen seurauksena lainanottajien keskinäiset korkorasitussuhteet muuttuisivat radikaalilla tavalla.

Kuitenkin koko peruskorkosidonnaisten lainojen pankeille aiheuttama kannattavuusongelma on pankkien eikä lainanottajien syytä. Lainanottajille pitää säilyttää ne nykyoloissa hyvät kaupat, joita he ovat tehneet markkinaolosuhteissa 1980-luvun puolivälissä ja sen jälkeenkin. Niitä kauppia ei saa peruuttaa pankkien yksipuolisin tai Suomen Pankin toimin. Pankit syyttävätkö itseään siitä, että ne antoivat rahaa lainaksi pitkällä maksuajalla mutta ottivat itse rahaa lainaksi lyhyellä maksuajalla.

Koko 1980-luvun loppupuolen ajan pankit uskottelivat, että pääomamarkkinoinnin pakkoliberalisointi toisi mukanaan enemmän pankkikilpailua ja että sen seurauksena rahan hinta laskisi. Toisin on käynyt. Yleisöä ja lainanottajia on petetty.

Pankkien 1980-luvun toiminnan laskut ovat tulossa maksuun pankkien asiakkaille.

Pankkien luottotappiot ovat ennätyksellisen suuria. Yksin SYP on tehnyt kahdessa vuodessa yli miljardi markkaa luottotappioita, ja kahdessa vuodessa sen luottotappiot ovat olleet yhtä suuret kuin kokonaisen vuoden palkkakulu.

Kun Suomen pääomamarkkinat pakkoliberalisoitiin ja integroitiin eduskunnalta lupaa

kysymättä ylikansallisiin läntisiin markkinoihin, samoihin aikoihin Suomen pankeissa siirryttiin tulosjohtamiseen. Kun rahaa tuli markkinoille ulkoa ja kun pörssikurssit ja kiinteistöjen hinnat nousivat, pankkien kasinotaloustusyksiköt tuottivat pankeille suuria myynti-, nurkkaamis- ja kaappaamisvoittoja.

Ongelmat pääsivät pahenemaan, kun pankkien hallintoelimityksessä ei osattu panna jarruja päälle perinteisen pankkitoiminnan ja pankkiluottamuksen säilyttämisen puolesta. Hallintoneuvostoissa ei ollut riittävää ulkopuolisten tahojen edustusta. Jotta tulevaisuudessa olisi, eduskunnan olisi hyväksyttävä ehdottamamme lakialoite n:o 38/1989 vp. laiksi liikepankkien osittaisesta demokratisoimisesta.

Pankkien kasinopelioperaatiot alkoivat siitä, kun SYP ensin nurkkasi ja sitten kaappasi HOP:n, ja siinä yhteydessä se voitti 1,5 miljardia markkaa. Sijoittamalla rahaa 400 miljoonaa markkaa (ynnä antamalla HOP:n vanhoille omistajille vähän omia osakkeitaan) HOP:n osakkeisiin SYP sai haltuunsa HOP:n 2 000 miljoonan markan omaisuuden. SYP osti siinä yhteydessä markkoja 20 pennillä. SKOP:n alulle panema ja SYP:n voitolliseen päätökseen viemä operaatio tuli mahdolliseksi HOP:n aikaisemman ja silloisen johdon karkeiden omistuspoliittisten virheiden jälkeen.

Nyt, kun tulee tappioita, niitä salaillaan ja piilotellaan. SYP:n ja KOP:n kasinopelitappiot kätetään konsernirakenteen ulkopuolelle Finanssilaitokseen ja Securukseen.

Kun pankit ja vakuutusyhtiöt elävät avoliitossa (ennen kuin ne EY-oloissa perustavat yhteisen holding-yhtiön omistamaan itseään ja siten integroituvat toisiinsa), KOP on lähes sama asia kuin Vakuutus-Pohjola, joka taas on suurin piirtein sama asia kuin Henkivakuutus-Suomi tai Eläkevakuutus-Ilmarinen. Sen lisäksi KOP on muun muassa rahoituksen räätälöintiliike KOP Private rahan tukkuomistajille, KOP-Rahasto Oy rahan vähittäissästäjille, pörssipulpetti Lontoon optiopörssissä, sivukonttori Bahamasaarilla, KOP:n eläkesäätiö keinotteluun KOP:n omilla osakkeilla sekä Securus Oy keinotteluun myös muilla kuin KOP:n osakkeilla.

Securus Oy tuotti viime tilikaudelta 713 miljoonan markan tappion. SYP on syksyn 1990 ajan salannut Finanssilaitoksen tappion, mutta jos sen tilinpäätös on tehty samojen perusteiden mukaan kuin Securuksen tilinpäätös,

tappion suuruus on noin 1 500 miljoonaa markkaa.

KOP ilmeisesti rahoitti tunnetun suomalaisen keinottelijan Pentti Kourin kasinopelit suomalaisten suuryhtiöiden osakkeilla. KOP:n ja ilmeisesti Postipankin rahoilla Kourin neitsytsaarelainen peiteyhtiö Axion Group pani suomalaisen pörssipelin mullin mallin syksyllä 1988 ja keväällä 1989.

Keväällä 1989 katsottiin, mitä suomalaisyhtiöiden osakkeita mainittu Kouri oli hankkinut suomalaispankeilta lainaksi saamallaan rahoilla mainituille pankeille edelleen myytäväksi. Nyt pankeille kävi huomommin kuin HOP:n tapauksessa.

Kun pesää selvitettiin, SYP oli sekä ostanut kalliilla omia osakkeitaan että tullut samalla kaapanneeksi vakuutustavaratalo Sammon (ynnä Kalevan, Eläke-Sammon ja Finanssi-Sammon). KOP omasta puolestaan sai SYP:ltä sen Kourilta kalliimmalla ostamien Sammon osakkeiden vastineeksi Nokkaa ja Rauma-Repolaa. Mukana oli myös nyt vaikeuksissa oleva säästöpankkiryhmä SKOP:n nimissä.

Nopeinta rahaa kevään 1989 osakeruletissa teki keinottelija-Kouri. Hän sijoitti rahansa oikeisiin pelimerkkeihin ja vei maasta ulos verottomina myyntivoittona ehkä 600 miljoonaa markkaa. Pääministeri Harri Holkeri antoi sittemmin ymmärtää, että hallitus panee sellaisen toiminnan edes verolle, mutta mitään ei ole tapahtunut.

Yksi pääsyysllisiä korkeisiin korkoihin on myös Suomen Yhdyspankki Oy, Ehrnroothien pankki, joka edustaa vallankäytöltään institutionaalista omistusta ja omistusrutsaa.

SYP on pelannut kasinoa ennen muuta Oy Finanssilaitoksen välityksellä. Sen omistavat SYP, syypiläinen Pomi-Trading Oy sekä syypiläiset vakuutusyhtiöt Eläke-Varma, Teollisuusvakuutus, Yrittäjän Fennia, Kaleva ja Nova. Yhtiö tuottaa tappionsa omistamalla Kourilta ostettuja SYP:n oman omistuksen betonoimiseen ja Vakuutus-Sammon kaappamiseen käytettyjä osakkeita, ja SYP on mitä ilmeisimmin sotkenut sairaisiin kauppoihinsa terveitä vakuutusyhtiöitä pakolla — ja SYP:n riskillä.

SYP:n johto osti Finanssilaitokseen osakkeita 2,8 miljardilla markalla. Se maksoi maaliskuussa 1989 Sammon osakkeesta 560 markkaa ja SYP:n osakkeesta 56 markkaa kappaleelta. Kesällä 1990, Oy Finanssilaitoksen tilinpäätöksen aikoihin, mainittujen osakkeiden arvo pörssissä oli noin 420 markkaa ja 23—24

markkaa. Näin Finanssilaitoksen hallussa olleiden osakkeiden arvo aleni vuodessa 1,2 miljardia markkaa: 2,8 miljardista 1,6 miljardiin. Syksyllä 1990 osakkeiden arvo oli alentunut jo puoleen ostohinnasta.

SYP:llä menee huonosti, kun Finanssilaitoksen omaisuutta ei saada tuottamaan millään muulla tavalla kuin SYP:n ja Sammon osakkeiden pörssikurssien nousun kautta.

Toisaalta on todettava, että SYP:n maksama 56 markan hinta omasta osakkeesta ei ylitä yhden osakkeen osuutta SYP:n substanssista. Itse asiassa jokaisen osakkeen osuus substanssista on kaikki piilovaraukset mukaan lukien yli 100 markkaa. Näin ollen SYP teki huonon sijoituksen vain lyhyellä tähtäimellä; edustihan osakepotti vielä sellaista tukkuomistamista, mihin liittyi mahdollisuus vallankäyttöön. Siinäkin merkityksessä osakepotin arvo on suurempi kuin pörssikurssit kertoivat.

Mainitulla Finanssilaitoksella ei ole omaa henkilökuntaa. Se on parkkiyhtiö, osakkeiden säilömispaikka, joka luopuneen niistä osakkeista, kun se saa siihen tilaisuuden vaarantamatta SYP:n omistukseen liittyviä pankin oman johdon elintärkeitä etuja.

Mielenkiintoista on, että SYP omistaa Finanssilaitoksesta muodollisesti vain 19,9 %. Siis juuri alle 20 prosenttia.

Mainittu 20 % on tärkeä raja. Sen alittamisen johdosta SYP saa pitää Finanssilaitoksen tuloksen ja tilan SYP:n konsernitaseen ulkopuolella. Pankkien tilaa koskevaa totuudellista informaatiota on näin viety sen taseen ulkopuolelle, mitä ei saisi tapahtua. Yleensäkin kehitykselle on ollut ominaista se, että markkinoiden arvopaperistamisen myötä pankit ovat riskien välttämisen sijasta ruvenneet ottamaan riskejä ja siirtäneet mainittuja riskejä taseidensa ulkopuolelle.

Oy Finanssilaitosta koskeva informaatio SYP:n pitäisi liittää Helsingin Arvopaperipörssin tilinpäätösinformaatiota koskevan suosituksen mukaan SYP:n tilinpäätökseen. Nimitäin perusolettamus niissä ohjeissa on, että laskennan kohde on taloudellinen kokonaisuus (entity). Finanssilaitos kuuluu sellaiseen taloudelliseen kokonaisuuteen, että sen tulos olisi pitänyt pörssisuosituksen mukaan informoida pankin tuloksen yhteydessä. Pankkien suuri valta pörssin toimintaan tulee esille siinä, että pörssinsisäinen valvonta ei tässä yhteydessä toimi. Pörssi ei näin kykene kontrolloimaan

itse itseään edes tilinpäätösinformaation laatuvaatimuksissa.

Muillakin pankkiryhmillä on ongelmia. Postipankilla Tukkukauppojen Oy:n nurkkaamisen tappiot, jotka syntyivät Leipuriin Tukkua Oy:n osakkeiden ostelusta, on pantu Orbit Oy:öön. Uskomatonta on, että pankin pääjohtaja ei tiennyt pankkinsa pörssistrategiasta kesällä 1989. Postipankin pitäisikin mitä pikimmin järjestää systeemi, jonka mukaan pääjohtajalle toimitetaan pankin toimintaa koskevia lehtileikkeitä.

Huonoin tilanne on säästöpankeissa. Sen lainanottajien piikkiin menevät lainarahalla ostettujen osakkeiden kurssilasku Sp-Sijoitus Oy:ssä, pelit romahtaneissa Japanin pörseissä sekä salkun diversifiointi konkurssikypsiin yhdysvaltalaisiin rakennusyhtiöihin. Pankki on järkkymättömässä uskossaan kasinopelin ihmisiä tekevään voimaan ajanut vaikeuksiin myös sidosryhmiään kuten esimerkiksi Suomen Ratsastajaliiton.

Osuuspankit, jotka myöhästyivät liikkeellelähdössä, voivat nyt nautiskella myöhäisheränsämyyden hedelmistä, ja ne ovat selvinneet tilanteesta ulos ”normaalein” luottotappioiden.

Pankkeihin kohdistuvan luottamuspuolan synnyn perimmäinen juuri on siinä kehityksessä, joka alkoi ns. harmaan rahan markkinoiden kehityksen myötä 1980-luvun puolivälissä. Se oli ylikansallisen kasinotalouden synnyn aikaa. Suomen Pankin väärin ajoitettujen pakoliberalisointitoimien myötä Suomi joutui mukaan siihen kierteeseen.

Ajoittamisongelmia aiheuttivat pankkien itsensä synnyttämien harmaan rahan markkinoiden ohella myyntivoittoverotuksen kaksipuolainen uudistaminen 1980-luvun lopussa, odotettua parempi suhdannekehitys, Suomen Pankin oma politiikka muuttumattomaan valuuttakurssiin tarrautumisessa, pankkien johtamisvirheet, sosialidemokraattien oikeistolaisuutinen, yhteiskunnallisen ilmapiirin muutos suurtuloisten ja rikkaiden onnistuneen napinan seurauksena sekä muut psykologiset tekijät.

Moderni kasinotalous syntyi, kun pankkipiireissä keksittiin taloudellisen kasvun ylläpitämiseksi ja nopeuttamiseksi arvostaa koko kapitalistisen maailman pääomakanta uuteen, korkeampaan hintaan. Siitä tuli kasvun veturi.

Pääomahyödykkeiden arvo on kasinotaloudessa riippumaton toisaalta kasautuneen työn — eli pääoman — ja toisaalta meidän aikamme tehtävän työn välisestä hintasuhteesta.

Se on riippumaton eri maiden kansallisesta työn ja pääoman hintasuhteesta. Se, että markkinat ratkaisevat "arvon", palvelee pääoman omistajien etua silloin kun he itse ratkaisevat sen.

Teknisesti pääoman ja työn vanha hintasuhte murskattiin rahan tukkumarkkinoilla: pörssi- ja pankkien välisillä markkinoilla. Niiden näkökulmasta, jotka eivät operoi niillä markkinoilla, mitään erityistä ei näytä tapahtuneen.

Se, mitä kuitenkin tapahtui, tapahtui niin, että osakkeilla nähtiin olevan erilainen arvo kuin oli niiden avulla omistettavalla substanssilla. Osakkeet olivat "aliarvostettuja" verrattuna sen omaisuusmassan arvoon, joka niiden välityksellä omistettiin. "Markkinavoimat" rupesivat ajamaan osakkeiden arvoja ylös; ylös kohden substanssien arvoa.

Niin tapahtui kaikkialla, missä oli poistettu rajoitukset pääomien maahantuonnilta (ja vastavuoroisesti maastavienniltä). Yksi kapitalistinen maa toisensa jälkeen temmattiin ulkoa tai sysättiin sisäkautta mukaan tähän prosessiin, ja sillä tavalla syntyivät koko Villin Lännen yhteiset pääomamarkkinat.

Se, mitä tapahtui, ei ole EY-prosessi. Pääomamarkkinoiden integraatio on maailmanlaajuinen, markkinavetoinen tapahtumasarja, joka on ollut ja on käynnissä ilman että julkinen valta koskaan ennättää ennalta reagoida siihen mitä tapahtuu.

Kasinotalous on tehnyt mahdolliseksi sen, että ensimmäisen kerran yli sataan vuoteen Suomessa on voinut rikastua muutoinkin kuin perimällä tai naimalla. Kun sadan vuoden ajan Suomessa pelasivat toisten tekemän työn ka- saumilla vain 20 perheen tytöt ja pojat, vävyt ja miniät, 1980-luvun lopussa rikastumisen mahdollisuus aukeni — ja 1990-luvun alussa sulkeutui — myös uusille ihmisille.

Piti haistaa tuulen suunta ja toimia sen mukaan. Pelurit näkivät, että kasautunut työ, joka oli yhtiöiden omistuksessa niihin kertyneen omaisuuden muodossa, oli aliarvostettua: niiden osakkeiden arvo, joiden välityksellä se omaisuus omistettiin, oli alhaisempi kuin sen omaisuuden itsensä arvo.

He näkivät, että kaikkialla Villissä Lännessä osakkeiden arvot olivat kohonneet samalle tasolle kuin niiden välityksellä omistetun omaisuuden arvo.

He arvelivat, että niin kävisi Suomessakin, ja niin he ottivat lainaa, ostivat osakkeita ja

rupesivat odottamaan osakkeidensa arvon nousua. Kun Suomesta tuli kasinotalous, niin kävi- kin. Muuten niin ei olisi välttämättä käynyt.

Jos samat henkilöt osasivat myydä silloin, kun piti myydä, meillä on vanhojen rikkaiden ohella keskuudessamme paitsi köyhät myös nämä uusriikkaat ihmiset. Ja sen saman prosessin seurauksena meillä on nyt joukossamme myös superrikkaita kanssaihmisiiä, niitä jotka möivät yrityksensä toisille yrityksille. Keskuudessamme on ihmisiä, joilla on tarvittaessa saatavissa käyttöön miljardi markkaa omaa rahaa käteisellä.

Käytännössä se sosiaalisen eriarvoisuuden lisääntyminen, mihin arvosuhteiden vääristymät ovat johtaneet, on tapahtunut Suomessa ennen muuta erilaisten myyntivoittojen kautta. Viime vuosina Suomessa on siirretty maansa ja yritystensä myyjille ehkä 50 000 miljoonaa markkaa. Sitä, paljonko on siirretty, ei tilastoida. Se on joka tapauksessa Suomen historian kaikkien aikojen mittavin varallisuudensiirto yrityksistä niiden omistajille.

Joka on ottanut romahduksen riskin, on voinut rikastua keinottelemalla pörssissä, kun kasinotaloudessa torjuttiin paperinkierrätyksen "materiaalipulaa" eri keinoin.

1. On arvostettu osakkeet edellä esitetyllä tavalla uudelleen lähemmäksi niiden välityksellä omistettavan substanssin arvoa.

2. On lisätty myytävää ja ostettavaa jakamalla vanha omistettava entistä pienempiin osiin ottamalla käyttöön ns. johdannaisinstrumentteja.

3. On perustettu vanhan omistettavan omistamista varten omistusketjuja: erilaisia sijoitusrahastoja sekä sijoitus- ja kehitysyhtiöitä.

Kaiken maailman pörssit ovat nimenomaan jälkimarkkinoita. Ne tekevät mahdolliseksi kaupankäynnin erilaisilla instrumenteilla niin, että pelivälineet on milloin tahansa mahdollista realisoida käteiseksi rahaksi. Niiden ansiosta kenenkään ei tarvitse sitoutua omistamaan mitään pysyvästi.

Avainasemassa koko kasinotalousrakennel- massa on ollut se, mitä raha poikii. Isänmaatomia pääomia siirrellään paikasta toiseen aina vain sillä perusteella, millainen tuotto pääomalle on saatavissa eri käyttötarkoituksissa eri maissa.

Kaikkien kasinotaloustehtaiden kaikki imaginääriset tuotteet muodostavat sen rahamas- san, jonka arvo on nykyisin diskontattu (eli otettu ennalta huomioon) nykyisiin pörssikurs-

seihin kaiken maailman pörsseissä. Sitä on osakkeiden ja substanssin arvojen samuus.

Kasinopeleillä on siinä yhteydessä tuhottu se, mikä on kansantaloudessa kaikkein herkinä ja minkä muodostuminen on vienyt historiallisesti pisimmän ajan. Viimeisten puolenkymmenen vuoden aikana on Suomessa murennettu suomalaisen työn ja suomalaisen pääoman (kasautuneen, esineellistyneen, arvopaperistettun työn) historiallinen hintasuhde.

Se on tapahtunut lännettämällä Suomen pääomamarkkinat, kytkemällä Suomi niihin ylikansallisiin markkinoihin, joilla eri sijoituskohteiden tuotto ja eri maiden korkotaso eivät enää poikkeais toisistaan. Pääomien vapaa liikkuminen, joka on arvojen samuuden edellytys, on ensisijaista. Hinta, mikä siitä joudutaan maksamaan, on toissijaista, ja se hinta on eri maiden talouspolitiikkojen harmonisoituminen, yhdenmukaistuminen ja samanlaistuminen.

Pääomamarkkinoiden integraatio, joka omistuksen kyseessä ollen on peruuttamatonta, on tuhonnut vanhan sosiaalisen järjestyksen muissakin kapitalistisissa maissa.

Sosiaalivaltion kuoleentuminen on tuomassa mukanaan taloudellisen privatisaation. Se pitää sisällään sekä tehdasteollisuuden työn organisointitavan siirtämisen julkisten palvelujen tuotantoon että ilmaisten tai alihinnoiteltujen palvelujen kaupallistamisen.

Kasinopelien ei 1980-luvun loppuvuosina tarvinnut olla nollasummapeliä, jossa yhden uuden rikkaan voitto olisi ollut toisen vanhan rikkaan tappio. Näin yhdet ovat voineet rikastua ilman, että kukaan on hävinnyt.

Se on ollut mahdollista vain sellaisen yleisen huumen aikana, mistä Adam Smith sanoisi: ”Eteenpäin mentäessä on kaikilla kansanluokilla hyvä ja hauska olla. Paikallaan pysytessä on elämä tylsää, taannuttaessa surkeata.” Sen huumen jatkoa on nykyinen eurohuuma.

Kaiken edellä olevan perusteella, ja jotta voitaisiin palauttaa yleisön luottamus pankkeihin ja pakottaa pankit toimimaan ennen muuta pankkeina, ehdotan muutoksia hallituksen esitykseen n:o 242/1989 vp.

Yksityiskohtaiset perustelut

Laki talletuspankkien toiminnasta

1 luku 2 §: Ilmenneiden epäkohtien takia pitäisi säätää keinottelun yleiskielto.

2 luku 7 §: Talletuspankkien ei pitäisi saada harjoittaa kiinteistönvälitystä.

2 luku 13 §: Konsernirakenteen ulkopuolelle ei saisi jäädä Securus Oy:n, Oy Finanssilaitoksen, Orbit Oy:n tai Skofaks Oy:n tapaisia tosiasiallisia konserniyhtiöitä.

8 luku 58 §: Poliisiviranomaisten tiedonsaannin turvaamiseksi pitäisi säätää määräys, joka on kirjattu voimassa olevaan liikepankkilakiin (43 §:n 2 mom.).

Liikepankkilaki

2 luku 3 §: Liikepankkien osakkeiden rekisteröinnistä pitäisi säätää lailla.

3 luku 9 § ja uusi 10 a §: Liikepankkien hallinnon osittaisesta demokratisoimisesta pitäisi säätää lailla.

Osuuspankkilaki

2 luku 7 §: Eko-osuuspankkien perustamis- edellytysten turvaamiseksi tätä pykälää pitäisi muuttaa.

Ehdotan,

että seuraavat pykälät hyväksyttäisiin näin kuuluvina:

1.

Laki**talletuspankkien toiminnasta**

1 luku

Yleiset säännökset

2 §

(1 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

Talletuspankki ei saa käyttää asiakkaidensa varoja toimintaan, jonka avulla häiritään markkinamekanismien vapaata toimintaa liikepankin omien osakkeiden hinnan tai muiden osakeyhtiöiden osakkeiden hinnan muotoutumisessa. (uusi 2 mom.)

(3 mom. kuten 2 mom. valiokunnan mietinnössä)

2 luku

Talletuspankin liiketoiminta

7 §

Talletuspankki saa harjoittaa vain pankki-toimintaa ja siihen *läheisesti* liittyvää muuta toimintaa.

Pankkitoimintaa on:

(1—7 kohta kuten valiokunnan mietinnössä)

(8 kohta *poist.*)

(9 ja 10 kohta kuten 10 ja 11 kohta valiokunnan mietinnössä)

(3 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

13 §

(1 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

Edellä 1 momentissa tarkoitettua suhdelukua laskettaessa luetaan talletuspankkiin kuuluvaksi sellainen yhteisö, jonka osake- tai osuuspää-

omasta talletuspankki omistaa *sellaisen osuuden, että se muodostaa yhdessä mainitun pankin kanssa taloudellisen kokonaisuuden*. Kassa, säätiö tai muu laitos, jonka pääasiallisena tarkoituksena on eläkkeiden tai avustusten maksaminen talletuspankin toimihenkilöille tai heidän omaisilleen, luetaan pankkiin kuuluvaksi 1 momentissa tarkoitettua suhdelukua laskettaessa. Jos kassan jäsenenä on tai säätiön tai muun laitoksen toimintapiiriin kuuluu useamman talletuspankin toimihenkilöitä, luetaan se pankkiin kuuluvaksi siinä suhteessa kuin pankilla on palveluksessaan tällaisen eläkekassan jäseniä tai tällaisen eläkelaitoksen toimintapiiriin kuuluvia henkilöitä.

(3 ja 4 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

Talletuspankki ei saa omistaa vakuutusyhtiön osakkeita niin, että se muodostaa vakuutusyhtiön kanssa konsernin. (uusi 5 mom.)

8 luku

Erinäiset säännökset

58 §

(1 ja 2 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

Talletuspankki on oikeutettu antamaan salassa pidettäviä tietoja myös syyttäjä- ja poliisiviranomaiselle rikoksen selvittämiseksi sekä muuten laissa sellaisten tietojen saantiin oikeutetulle viranomaiselle. (uusi 3 mom.)

(4 mom. kuten 3 mom. valiokunnan mietinnössä)

2.

Liikepankkilaki

2 luku

Perustaminen ja osakepääoma

3 §

(1 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

Poiketen siitä, mitä osakeyhtiölaissa säädetään, liikepankkien omistamiseen oikeuttavien osakkeiden omistajan on rekisteröitävä arvo-osuusjärjestelmän edellyttämien tai muihin julkisiin rekistereihin kaikki osakkeensa silloin, kun saman omistajan hallussa on tosiasiallisessa omistuksessa 1 % tai enemmän liikepankin osakkeista. Muussa tapauksessa tehty osakekaupat mitätöityvät. (uusi 2 mom.)

3 luku

Hallinto

9 §

(1—4 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

Vastoin sitä, mitä on säädetty osakkeenomistajan oikeudesta nimittää osakeyhtiön hallintoneuvoston ja hallituksen jäsenet, eduskunnalle annetaan oikeus valita puolet (1/2) liike-

pankkien hallintoneuvostojen jäsenistä ja liikepankkien omille työntekijöille annetaan oikeus valita vähintään yksi kymmenesosa (1/10) mainittujen molempien hallintoelinten jäsenistä omasta keskuudestaan. (uusi 5 mom.)

10 a §

Tällä lailla eduskunnan valitsevat liikepankkien hallintoneuvostojen jäsenet velvoitetaan ajamaan vain ja ainoastaan yleistä ja yhteistä etua pankkien hallintoneuvostoissa tavoitteena luottamuksen palauttaminen ja ylläpito maan pankkilaitokseen, suomalaisten pääomien käytön ohjaaminen hyödyllisiin, tarpeellisiin ja työllistäviin tarkoituksiin, omistustilanteen rauhoittaminen ja vakauttaminen suomalaisessa yhteiskunnassa sekä pidäytyminen haitakkeiden ja turhakkeiden tuotannon ja levityksen rahoituksesta.

Yhdessä Suomen Pankin kanssa myös pankkilaitoksen on toimittava rahan hinnan liian korkeana pitämistä vastaan sekä kotimaisen työn ja pääoman hintasuhteen kehittämiseksi työtä suosivaan suuntaan.

4.

Osuuspankkilaki

2 luku

Perustaminen

7 §

Perustettavan osuuspankin osuuspääoman

on oltava vähintään 25 miljoonaa markkaa, mutta kuitenkin niin, että jos osuuspankin toiminta rajoittuu yhdelle paikkakunnalle, vähintään 5 miljoonaa markkaa.

(2 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

Lisäksi ehdotan,

että eduskunta liittää mietinnön perusteluihin seuraavan perustelulauseman:

”Eduskunta edellyttää, että hallitus tuo eduskunnalle pikaisesti lakiesityksen liikepankkien hallinnon demokratisoimiseksi. Sillä tavalla on turvattava, että pankkien 1980-luvun loppuvuosina tekemät virheet eivät pääse toistumaan ja että lainakorot eivät sen johdosta nouse.”

Helsingissä 30 päivänä lokakuuta 1990

Esko Seppänen

II

Pankkivaliokunta on päättänyt esittää, että Postipankki Oy:stä annetun lain 9 §:ään lisätäisiin säännös, missä posti- ja telelaitoksen toimipaikassa Postipankki Oy:n ei tarvitse harjoittaa pankkitoimintaa. Tällainen säännös on

sekä osakeyhtiöitä koskevien että Postipankki Oy:stä annetun lain periaatteiden vastainen. Sen vuoksi ei pankkivaliokunnan päättämää lisäystä tule tehdä.

Helsingissä 30 päivänä lokakuuta 1990

Olli Ikkala

Ingvar S. Melin

Tuula Linnainmaa

